

Круп'як І. й.

к.е.н., старший викладач

Тернопільський національний економічний університет

ОРІЄНТИРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних умовах важливим інструментом реалізації економічної політики держави є публічні закупівлі. За допомогою публічних закупівель держава задовольняє суспільні потреби в товарах, роботах, послугах, а також утримує та фінансує бюджетні установи. До сфери публічних закупівель відносять операції з придбання матеріальних і нематеріальних благ за рахунок бюджетних коштів, фондів соціального страхування, центрального банку, підприємств державної і комунальної форм власності та підприємств з державною часткою понад 50 % розміру статутного капіталу. Ефективна система публічних закупівель забезпечує надання преференцій національним виробникам, стратегічну підтримку провідних промислових підприємств, захист галузей промисловості, що розвиваються, дотримання національних стандартів якості. При цьому, економічний ефект від використання публічних закупівель виявляється не лише у масштабах прямої економії коштів від зниження цін на об'єкти постачання, а також у заощадженні на експлуатаційних витратах при використанні придбаних благ, підвищенні якості ресурсів за незмінної ціни угоди, наявності додаткових вигод. Однак, недоліки організаційно-правового забезпечення публічних закупівель створюють передумови для генерації низки негативних явищ, які знижують ефективність та економність такого механізму витрачання бюджетних коштів. В цьому контексті доцільною є належна трансформація публічних закупівель, виходячи із специфіки сучасних економічних умов.

Недосконала процедура конкурсних торгів призводить до нецільового використання обмежених фінансових ресурсів держави, зниження рівня її конкурентоспроможності, ігнорування основних суспільних потреб, укорінення бідності. Причиною цього є відсутність чіткої методики оцінки пропозицій, що створює можливості зловживань у сфері публічних закупівель. Як наслідок, в багатьох випадках документація конкурсних торгів складається замовником під задалегідь визначеного учасника торгів. Відтак, необхідною є розробка методики оцінки пропозицій учасників торгів за встановленими критеріями.

Вдосконалення системи публічних закупівель має також унеможливити необґрунтоване завищення ціни на товари та послуги з боку учасників торгів, подачу недостовірної інформації про учасників закупівель та зловживання службовим становищем при застосуванні тендерів з одним постачальником. Для вирішення зазначених проблем доцільно: забезпечити можливість корекції ціни предмету закупівлі для контрактів строком дії більшим за 1 рік та при значній зміні ринкової ціни; запровадити реєстр постачальників товарів, робіт та послуг, яких позбавлено права участі в публічних закупівлях; створити міжвідомчу комісію з питань публічних закупівель.

Конкурентний діалог доцільно застосовувати при неможливості визначення технічних, якісних характеристики або якщо предметом закупівлі є консультаційні, юридичні послуги, розробка інформаційних систем, програмних продуктів, проведення наукових досліджень, експериментів або розробок, виконання дослідно-конструкторських, будівельних робіт, визначення вимог до виконання яких вимагає переговорів.

Протягом 2011-2016 рр. рівень використання неконкурентних процедур публічних закупівель суттєво зростає. Так, з'являється нова переговорна процедура публічних закупівель, проведення якої вимагає від замовника обов'язкового обґрунтування застосування даного виду закупівлі. відповідно до якої виняткові закупівлі держава збільшила за два роки: з 42,56% у 2015 році до 58,34% у 2016 році. Водночас, відсутність конкуренції зумовлена необхідністю закупівель послуг у монополістів [].

Суттєвою перешкодою для ефективних публічних закупівель в Україні є низький рівень присутності іноземних компаній на ринку публічних закупівель України. Водночас, при великій частці закупівель у одного учасника на ринку практично не розвинута конкуренція, тому ефективність таких закупівель ставиться під сумнів. Відкритість ринків публічних закупівель для іноземних компаній спричинить зростання якості товарів, робіт та послуг при більш низькій ціні.

Актуальними в сучасних умовах є також проблеми, пов'язані із запровадженням належної системи електронних публічних закупівель, яка б передбачала не лише розробку торговельної системи для забезпечення проведення електронних аукціонів, а й формування найбільш прийнятної моделі документообігу. Разом з тим, результати функціонування електронної системи публічних закупівель України є очевидними. Так, за перший місяць роботи електронної системи публічних закупівель було оголошено 13,86 тис. тендерів на суму 2,58 млрд. грн. Однак уже в першій половині травня 2016 р. бюджет електронних закупівель побив усі рекорди «ProZorro», становивши 13,02 млрд. грн. при 5,16 тис. тендерів. На таке покращення вплинув один оголошений тендер – ДП «Укртрансгаз» розмістив в електронній системі «ProZorro» оголошення про закупівлю газу на 11,95 млрд. грн. Також у квітні 2016 року було оголошено й завершено близько 2 тис. тендерів. Якщо порівнювати з плановим бюджетом закупівель то економія за квітень становила 10,92 млн. грн. [].

Таким чином, внаслідок ефективних електронних торгів підвищується оперативність проведення закупівель методом котирувань; скорочуються операційні витрат на організацію конкурсів; забезпечується економія бюджетних коштів за рахунок об'єднання заявок і оптових закупівель; скорочуються помилки при організації закупівель за рахунок доступності інформації експертам; усуваються збоїв у системі публічних закупівель за рахунок оперативної та постійної взаємодії з постачальниками. потенційна можливість; залучається більша кількість продавців; зменшуються витрати на утримання; покращується інформаційне забезпечення, тобто з'являється можливість надавати більше інформації про товар великій кількості

відвідувачів одночасно. Вважаємо, що для реалізації зазначених завдань необхідно збільшити фінансування розвитку іт-технологій та забезпечити залучення достатнього обсягу інвестицій.